

Stanisław Siekierski

"Kultura polska po roku 1945"

Biuletyn Polonistyczny 29/3-4 (101-102), 110-113

1986

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

"Kultura polska po roku 1945"

Sesja zorganizowana przez Zespół do Badań Kultur Środowiskowych Katedry Kultury Polskiej UW odbyła się na Uniwersytecie Warszawskim 25 XI 1985. Wygłoszono na niej siedem referatów, w tym trzy gości z innych placówek naukowych: prof. Stefana Zólkiewskiego (IBL), doc. dra Włodzimierza Pawluczuka (UJ) oraz doc. dra Jerzego Jastrzębskiego (UWr.).

Sesja nie miała charakteru uroczystego, była raczej seminarium naukowym, ważnym dla samych badaczy, chociaż wzbudziła również duże zainteresowanie wśród studentów polonistyki. Trudno określić, co było główną przyczyną tego zainteresowania: podjęte tematy, czy też może właśnie jej roboczy charakter.

Celem sesji nie było zamknięcie określonych badań lub podsumowanie wyników na określony ściśle temat. Chodziło raczej o podzielenie się wątpliwościami i refleksjami wynikającymi z różnych doświadczeń badawczych. Zaproszono do udziału nie tylko przedstawiciele różnych pokoleń badaczy, ale także różnych ośrodków naukowych. Inną ważną cechą wiążącą się z wyżej wymienioną było zorientowanie tematyki sesji na problemy metodologiczne. Nawet w tych referatach, w których dominowała analiza materiału nad pytaniami metodologicznymi, problemy sposobu odczytywania tekstów oraz ich interpretacji miały istotne znaczenie. Najbardziej charakterystyczny - z tego punktu widzenia - był referat W. P a w l u c z u k a pt. "Krytyka socjologicznego rozumu". Referent poddał w wątpliwość przydatność współczesnych koncepcji socjologicznych w rozpoznawaniu zjawisk społecznych. Twierdził, że dążenie socjologii do unaukowania swoich obserwacji i analiz w małym tylko stopniu zbliża ją do reguł obowiązujących w nauce. Większość też i twier-

dzeń zawartych w dziełach socjologicznych wywodzi się - zdaniem referenta - ze "zdrówego rozsądku" badaczy, nie zaś z naukowej analizy rzeczywistości społecznej. Referent stwierdził m.in., że brak rzeczywistości naukowych podstaw w tak ważnych dziedzinach, jak inżynieria społeczna i prognozowanie, a kierowanie się przez naukowców przy formułowaniu tez i wniosków tzw. "zdrówym rozsądkiem" prowadzi do deprecjacji nauki. Prognozy - na skutek braku pozytywnej ich weryfikacji przez czas - są mało przydatne zarówno dla praktyków, jak i uczonych.

Nieco odmienny charakter miał referat S. Żółkiewskiego, zatytułowany "Inteligencja w kulturze literackiej". Żółkiewski skoncentrował swoją uwagę przede wszystkim na przemianach, jakie nastąpiły w XX w. wśród polskiej inteligencji. Wskazywał zarówno na jej rodowód klasowy, jak i na różnicowania ideologiczne. Wiele miejsca poświęcił także na analizę zmiany funkcji inteligencji twórczej, a literatów w szczególności, zarówno pod wpływem dominacji w kulturze środków masowego przekazu, jak i na skutek zmieniających się systemów społeczno-ustrojowych. Żółkiewski podjął także centralny dla sesji temat: zadał pytanie, czy we współczesnej zunifikowanej kulturze możemy mówić o istnieniu odrębnych kultur środowiskowych? Do tematu tego nawiązał także R. Sulima i inni dyskutanci. Niemalże wszyscy byli zgodni, że wyznaczniki kultur środowiskowych są coraz mniej czytelne, tym niemniej istnieje pilna potrzeba badania ich bez względu na to, w jakim tempie różnice międzyśrodowiskowe będą się zacierały.

S. Sikiorski w referacie zatytułowanym "Periodyzacja kultury chłopskiej" wyszedł od krytyki dotychczasowych koncepcji podziału kultury chłopskiej, uznając go za ahistoryczny i przedłożył własną propozycję, której istota

polega na dostosowaniu koncepcji teoretycznej do wyników badań o charakterze historycznym oraz do potrzeb wynikających z badań nad kulturą chłopską XX w. Zaproponował przyjęcie jej podziału na cztery epoki: 1) kulturę chłopów przedpańszczyźnianych; 2) kulturę chłopów pańszczyźnianych; 3) kulturę chłopów uwłaszczonych; 4) kulturę chłopów-rolników, czyli współczesną.

R. S u l i m a w referacie pt. "Badania nad kulturą robotników" skupił swoją uwagę na dwu zagadnieniach. Po pierwsze, ukazał konieczność zmiany przez badaczy pytań dotyczących tej kultury, po drugie - zmianę materiału badawczego służącego badaniom nad świadomością kulturową robotników. Scharakteryzował piśmiennictwo robotników jako ważny typ dokumentu ukazującego świadomość kulturową środowiska. Piśmiennictwo robotnicze - zdaniem referenta - należy traktować jako swoisty "wziernik" w istotę kultury robotniczej.

J. J a s t r z ę b s k i w referacie zatytułowanym "Programy kulturalne polskich socjalistów" mówił przede wszystkim o źródłach do badań nad działalnością polskich socjalistów w okresie okupacji oraz o zasadach interpretacji zachowanych na ten temat dokumentów. Zrekonstruował także koncepcje kultury sformułowane w publicystyce podziemnej. Referat miał charakter zarówno metodologiczny, jak i interpretacyjny.

Podobny charakter miał referat M. B o n i e g o ("Kultura masowa czasu pracy"). Była to przede wszystkim próba rekonstrukcji programów działalności kulturalnej w zakładach pracy w pierwszej połowie lat pięćdziesiątych. Referat przedstawiał zwartą koncepcję interpretacyjną, w której poddano jednorodnej analizie różne elementy kultury symbolicznej.

Referat M. P ę c z a k a pt. "Konwencjonalna telewizja programowa jako medium" pozornie miał luźny związek z central-

nym programem sesji. W praktyce jednak referent skoncentrował swoją uwagę na problemach metodologicznych, co pozwoliło także na postawienie wielu pytań dotyczących badań nad ważnymi problemami kultury współczesnej.

Dyskusja skupiła się głównie na problemach metodologicznych. Obok pytań o istotę wyznaczników kultur środowiskowych miała charakter wyjaśniający stanowiska referentów. Chodziło w niej przede wszystkim o zrozumienie koncepcji referentów, zasad kwalifikowania materiałów, zasadności niektórych ocen, stwierdzeń i propozycji.

Stanisław Siekierski

"Demografia a literatura.
Literackie i językowe aspekty problemu"

4 grudnia 1985 r. odbyła się w Olsztynie sesja naukowa, zorganizowana przez Zakład Filologii Polskiej WSP Olsztynie. Spotkaniu przewodniczyła H.M. Małgowska, która we wprowadzeniu krótko zarysowała rozwój demografii jako gałęzi badań nad literaturą i życiem literackim.

Następnie S. Frybes (UW) omówił problemy związane z "Geografią literacką drugiej połowy XIX wieku w Polsce", dzieląc się ze słuchaczami uwagami metodologicznymi. Referent scharakteryzował pozawarszawskie ogniska pozytywizmu: Drezno, Kraków, Lwów, Petersburg, Paryż (emigranci). Zaakcentował problem przenikania się literatur różnych języków (rosyjskiego, niemieckiego i innych) w drugiej połowie XIX w., co sprzyjało rozwojowi poczucia wspólnoty, które z kolei przyczyniało się